

Wyrok z dnia 6 marca 2006 r.

II PK 215/05

Członek korpusu służby cywilnej nie traci prawa do odprawy emerytalnej na podstawie art. 87 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 ze zm.) tylko z tego powodu, że otrzymał odprawę rentową w związku z poprzednim zatrudnieniem poza służbą cywilną.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 6 marca 2006 r. sprawy z powództwa Marii K. przeciwko Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Z.G. o zapłatę, na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze z dnia 14 czerwca 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Powódka Maria K. wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Z.G. kwoty 10.063,90 zł tytułem uzupełnienia odprawy emerytalnej. W uzasadnieniu podała, że z dniem 31 stycznia 2003 r. rozwiązała stosunek pracy w związku z przejściem na emeryturę uzyskując z tego tytułu prawo do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia. Pracodawca odmówił jej jednak wyrównania odprawy powołując się na to, że w poprzednim zakładzie pracy, w 1995 r., otrzymała jednomiesięczną odprawę z tytułu przejścia na rentę. Powódka domagała się zatem uzupełnienia odprawy w zakresie wynagrodzenia pięciomiesięcznego.

Wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2005 r. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze zasądził od pozwanego na rzecz powódki żadaną w pozwie kwotę 10.063,90 zł, umorzył postępowanie w pozostałej części, w części zasądzonej kwotę 2.012,78 zł nadał wy-

rokowi rygor natychmiastowej wykonalności. Wyrok wydano w oparciu o następujące ustalenia faktyczne. Powódka od dnia 1 kwietnia 1993 r. była zatrudniona w Biurze Planowania Przestrzennego i Projektowania w Z.G. Decyzją ZUS Oddziału w Z.G. z dnia 20 lutego 1995 r. została jej przyznana renta inwalidzka II grupy (na czas określony, począwszy od dnia 1 października 1994 r.). W okresie od 1 października 1994 r. do 31 grudnia 1994 r. renta była zawieszona z uwagi na brak informacji o osiąganym w tym czasie dochodzie. Z dniem 28 lutego 1995 r. ówczesny zakład pracy powódki - Biuro Planowania Przestrzennego i Projektowania w Z.G. rozwiązał z nią umowę o pracę wskazując, że następuje to w związku z przejściem na rentę. W dniu 1 marca 1995 r. powódce została wypłacona jednomiesięczna odprawa rentowa. Tego samego dnia powódka ponownie została zatrudniona przez Biuro Planowania Przestrzennego i Projektowania w Z.G. na podstawie umowy o pracę w wymiarze 3/4 etatu na czas nieokreślony. W dniu 1 czerwca 1995 r. powódka i Biuro Planowania Przestrzennego i Projektowania w Z.G. zawarli umowę o pracę na czas nieokreślony w wymiarze 7/8 etatu. Pismem z dnia 6 lutego 1997 r. Dyrekcja Okręgowa Dróg Publicznych w Z.G. zwróciła się do Biura Planowania Przestrzennego i Projektowania w Z.G. o wyrażenie zgody na przejście powódki do tego zakładu pracy. Z dniem 10 lutego 1997 r. powódka przestała pracować w Biurze Planowania Przestrzennego i Projektowania w Z.G. na mocy porozumienia stron. W tym samym dniu powódka zawarła umowę o pracę z pozwanym, w wymiarze 7/8 etatu. Pracę u pozwanego rozpoczęła 11 lutego 1997 r. Decyzją z dnia 16 stycznia 1998 r. ZUS Oddziału w Z.G. zawiesił powódce prawo do renty od dnia 1 lutego 1998 r., na jej wniosek, z uwagi na przekroczenie progu dochodu. Decyzją z dnia 23 czerwca 1998 r. powódka została pozbawiona prawa do renty (od dnia 1 lipca 1998 r.) w związku z orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS, który stwierdził, że jest ona zdolna do pracy. Z dniem 31 stycznia 2003 r. umowa o pracę powódki została rozwiązana na mocy porozumienia stron z uwagi na przejście powódki na emeryturę. Średnie miesięczne wynagrodzenie powódki wynosiło 2.012,78 zł.

W uzasadnieniu wyroku w jego części dotyczącej oceny prawnej Sąd pierwszej instancji uznał, że w odniesieniu do powódki zastosowanie miał art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 ze zm.), stanowiący, że członkowi korpusu służby cywilnej, którego stosunek pracy ustał w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy lub emeryturę, przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodze-

nia. Przepis ten podlegał zastosowaniu stosownie do sytuacji, w której powódka nie wносиła o przyznanie jej ponownej odprawy, lecz domagała się jej uzupełnienia przez wypłacenie różnicy pomiędzy wypłaconą w 1995 r. jednomiesięczną odprawą rentową, a przewidzianą dla pracowników pozwanego sześciomiesięczną odprawą emerytalną. Wskazywany przez pozwanego przepis art. 92¹ § 2 k.p. został sformułowany w taki sposób, że trudno na podstawie jego literalnego brzmienia dać jednoznaczną odpowiedź, czy otrzymanie przez pracownika odprawy w związku z przejściem na rentę pozbawia go prawa do odprawy w związku z późniejszym przejściem na emeryturę, które było przyczyną ustania stosunku pracy. Przepis ten nie określa czy chodzi o odprawę tego samego rodzaju czy o każdą o jakiej mowa w § 1. W doktrynie prezentowane jest stanowisko, że stosować należy wykładnię aksjologiczną i wyprowadzić wniosek, iż nabycie prawa do odprawy z jednego tytułu nie może pozbawić pracownika prawa do odprawy z drugiego tytułu (por. T.Romer, Prawo Pracy, Komentarz, Warszawa 2000, s. 373). Sąd pierwszej instancji powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z dnia 1 grudnia 1999 r., że przepis art. 92¹ § 2 k.p. nie stanowi podstawy do pozbawienia pracownika prawa do odprawy emerytalnej lub rentowej, któremu wcześniej taka odprawa została wypłacona wbrew obowiązującym przepisom prawa (wyrok SN z dnia 1 grudnia 1999 r., I PKN 386/99, OSNAPiUS 2001 nr 8, poz. 257). W rozpoznawanej sprawie wprowadzie powódce w 1995 r. wypłacono jednomiesięczną odprawę w związku z uzyskaniem przez nią prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, po rozwiązaniu umowy o pracę, to w rzeczywistości rozwiązanie umowy o pracę stanowiło tylko działanie formalne. Powódka nie przestała bowiem pracować (na podstawie kolejnej umowy o pracę zawartej następnego dnia z tym samym pracodawcą) na tym samym stanowisku.

Sąd pierwszej instancji miał na uwadze także inne racje wskazane w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego. W szczególności wskazano na to, że problem „jednorazowości” odprawy, o jakiej mowa w art. 87 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej, był już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w uzasadnieniu wyroku z 2 października 1990 r., I PR 283/90, że odprawa emerytalno-rentowa ma charakter jednorazowy, lecz nie narusza tej zasady powtórne otrzymanie - w ograniczonym zakresie - odprawy rentowej w sytuacji ponownego zatrudnienia pracownika i ponownego rozwiązania stosunku pracy w związku z jego przejściem na emeryturę. Sąd Najwyższy stwierdził także, że pracownikowi, który po przejściu na rentę otrzymał jednomiesięczną odprawę przysługuje uzupełnienie odprawy, jeżeli podjął ponownie zatrud-

nienie w niepełnym wymiarze czasu pracy, a w dacie kolejnego rozwiązania stosunku pracy z powodu przejścia na emeryturę posiada staż pracy uprawniający do odprawy w wyższej wysokości (uchwała SN z 20 lipca 1991 r., I PZP 30/91). Podobne stanowisko, że z wymaganą jednorazowością odprawy nie jest sprzeczna wykładnia dopuszczająca przyznanie wyższej odprawy z jednoczesnym odliczeniem odprawy wcześniej wypłaconej, oraz że dotyczy to przypadku ponownego przejścia pracownika na emeryturę (co może mieć miejsce gdy pracownik zrezygnował z wcześniej przyznanej emerytury lub gdy uległa ona zawieszeniu), znalazło odbicie także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1990 r. (I PR 140/90).

W apelacji pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punktach I i II i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania z uwzględnieniem kosztów postępowania odwoławczego. Zarzucił on naruszenie art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 ze zm.), przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że jednorazowość odprawy dopuszcza możliwość jej uzupełnienia w sytuacji, w której pracownik przechodzi w późniejszym czasie, po uprzednim przejściu na rentę i otrzymaniu odprawy, po kilku czy kilkunastu latach na emeryturę, w czasie gdy przysługuje mu odprawa emerytalna w znacznie wyższej wysokości; przez przyjęcie, że odprawa przysługuje osobno w związku z przejściem na rentę jak i w związku z przejściem na emeryturę oraz przez przyjęcie, że w lutym 1995 r. nie doszło do przejścia powódki na rentę z powodu niezdolności do pracy.

Wyrokiem z dnia 14 czerwca 2005 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy w Zielonej Górze na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną. Sąd drugiej instancji w pełni podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji. Według Sądu drugiej instancji odprawa emerytalno-rentowa ma charakter jednorazowy. Jednorazowość tę należy jednak interpretować szeroko. W niektórych sytuacjach odprawa może być wypłacona w częściach (stosownie do długości przepracowanego okresu) i jest to cały czas ta sama odprawa. Dotyczy to także przypadku otrzymania przez pracownika odprawy rentowej, a następnie ponownego zatrudnienia pracownika i nabycia przez niego uprawnienia do odprawy emerytalnej w związku z przejściem na emeryturę. Zdaniem Sądu drugiej instancji powódka nie dochodziła od pozwanego nowej odprawy, lecz jedynie uzupełnienia wypłaconej jej wcześniej

odprawy rentowej. Pozbawienie powódki prawa do takiego uzupełnienia naruszałoby przepisy o równym traktowaniu w zatrudnieniu (art. 18^c § 1-3, art. 11² k.p.).

Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji w zakresie uznania, że powódce odprawa rentowa w 1995 r. została wypłacona wbrew obowiązującym przepisom prawa. Z powódką rozwiązano umowę o pracę z dniem 28 lutego 1995 r., na skutek czego wypłacono jej odprawę. Były to jednak działania wyłącznie formalne. W rzeczywistości powódka nadal pracowała u tego samego pracodawcy, na podstawie kolejnej umowy o pracę zawartej zaraz następnego dnia z tym samym pracodawcą, na tym samym stanowisku. Nadto powódka nie pobierała przyznanego jej wówczas świadczenia rentowego - po przejściu do pracy u pozwanego. W okresie od 1 lutego 1998 r. powódka miała zawieszony prawo do renty, a od 1 lipca 1998 r. utraciła prawo do renty z uwagi na uznanie jej za zdolną do pracy. W ocenie Sądu drugiej instancji dopiero z dniem 31 stycznia 2003 r. nastąpiło rzeczywiste przejście powódki na emeryturę i rozwiązanie stosunku pracy z pozwanym.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki kosztów postępowania, a ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji z uwzględnieniem kosztów postępowania odwoławczego. Skarga kasacyjna zawiera podstawę dotyczącą naruszenia przepisów prawa materialnego, w ramach której skarżący przedstawił następujące zarzuty: 1) naruszenie art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu przez Sąd, że: a) odprawa przysługuje osobno w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy jak i w związku z przejściem na emeryturę; b) jednorazowość odprawy dopuszcza możliwość jej uzupełnienia w sytuacji, w której pracownik przechodzi w późniejszym czasie, po uprzednim przejściu na rentę i otrzymaniu odprawy (po kilku czy kilkunastu latach) na emeryturę, w czasie gdy przysługuje mu odprawa emerytalna w znacznie wyższej wysokości, 2) naruszenie art. 87 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej, przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na: a) zastosowaniu wskazanego przepisu w sytuacji, w której powódka otrzymała odprawę w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy, a następnie dochodziła odprawy w związku z przejściem na emeryturę; b) jego zastosowaniu w sytuacji gdy powódka otrzymała już odprawę w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy; c) zastosowaniu wskazanego przepisu wobec twierdzenia, że odprawa ren-

towa została wypłacona powódce w 1995 r., wbrew obowiązującym przepisom prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do zasad postępowania kasacyjnego (por. zwłaszcza art. 398¹³ § 1 i § 2 k.p.c.) Sąd Najwyższy rozpoznał skargę kasacyjną w zakresie jej podstawy, która - jak to wyżej przedstawiono - została ograniczona do naruszenia art. 87 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej. Rozważając w granicach podstawy skargi kasacyjnej podniesione w niej zarzuty dotyczące błędnej wykładni oraz niewłaściwego zastosowania wskazanego przepisu prawa materialnego należało mieć na uwadze ustalenia faktyczne stanowiące podstawę zaskarżonego orzeczenia, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Według podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku, identycznej z podstawą wyroku Sądu pierwszej instancji, powódka wykonywała ostatnio zatrudnienie będąc członkiem korpusu służby cywilnej, a zatrudnienie to ustało z dniem 31 stycznia 2003 r. w związku z przejściem na emeryturę. Zachodziły zatem niewątpliwie te określone w art. 87 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej przesłanki uprawnienia do odprawy, które dotyczą: 1) uprawnionego podmiotu (członka korpusu służby cywilnej), 2) ustania stosunku pracy i 3) ustania stosunku pracy w związku z przejściem na emeryturę.

W szczególności nie może nasuwać wątpliwości przesłanka związku między ustaniem stosunku pracy a przejściem na emeryturę, skoro zostało ustalone, że powódka w ten sposób zamieniła swój dotychczasowy status pracownika na status emeryta, przy czym to „przejście” było zarówno bezpośrednio, jak i dotyczące samej istoty zmiany sytuacji prawnej, gdyż w okresie poprzedzającym powódka nie miała ustalonego prawa do emerytury ani do renty z tytułu niezdolności do pracy. Nie ma racji skarżący zarzucając Sądom pierwszej i drugiej instancji, że pominęły w swym stanowisku tę z konstytutywnych cech odprawy określonych w art. 87 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej, która odnosi się do jej jednorazowości. Jedyłą - według stanowiska strony pozwanej prezentowanego w toku postępowania przed Sądami obu instancji i w postępowaniu kasacyjnym - przeszkodę do uznania wymaganej „jednorazowości” odprawy miałyby stanowić to, że powódka w 1995 r. od innego pracodawcy uzyskała już odprawę w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy.

W zaskarżonym wyroku przedstawione zostały uzasadnione powody ustalenia, że odprawa, którą powódka otrzymała w 1995 r. nie pozbawiła powódki prawa do odprawy przysługującej członkowi korpusu służby cywilnej na podstawie art. 87 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej. Rozważając w tym zakresie uzasadnienie podstawy skargi kasacyjnej można zauważyć, że skarżący wymaganą dla przedmiotowej odprawy jej jednorazowość odnosi nie do prawa przysługującego członkowi korpusu służby cywilnej, ale do każdej odprawy rentowej lub emerytalnej, przysługującej każdemu pracownikowi na podstawie art. 92¹ § 1 k.p. z konsekwencją określoną w art. 92¹ § 2 k.p., iż pracownik, który otrzymał odprawę, nie może ponownie nabyć do niej prawa. Argumentacja taka nie jest przekonująca przede wszystkim ze względu na wadliwe założenie jakoby regulacje normatywne powszechnego prawa pracy (art. 92¹ k.p.) i ustawy o służbie cywilnej (art. 87) były takie same w zakresie prawa do odprawy rentowej lub emerytalnej. Tymczasem rzeczy mają się inaczej. Ustawa o służbie cywilnej stosunek pracy i wynikające z niego uprawnienia członków korpusu służby cywilnej reguluje odrębnie z dopuszczeniem zastosowania Kodeksu pracy tylko subsidiarnie w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy (por. art. 7 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej, a także art. 5 k.p.). Dla rozpatrywanego zagadnienia istotne jest podkreślenie, że członek korpusu służby cywilnej ma zapewnioną odprawę w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia i jest to odprawa w najniższej wysokości, a jeżeli przepracował co najmniej 20 lat w służbie cywilnej (por. zasadę wliczania poprzedniego zatrudnienia według art. 87 ust. 2 ustawy o służbie cywilnej), to uzyskuje prawo do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia. Tymczasem porównywalne prawo według powszechnego prawa pracy odnosi się tylko do odprawy w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia.

Gdyby zatem przyjąć za wnoszącym skargę kasacyjną, że uzyskanie odprawy w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia na podstawie art. 92¹ § 1 k.p., pozbawia członka korpusu służby cywilnej przechodzącego na emeryturę możliwości uzyskania odprawy w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia lub sześciomiesięcznego (jak w danym wypadku), to oznaczałoby to pozbawienie szczególnego uprawnienia przysługującego według szczególnego przepisu ustawy ustanawiającego wszak szczególne uprawnienia dla tej kategorii pracowników.

Stosownie do art. 87 ust. 2 ustawy o służbie cywilnej do okresu pracy, od którego zależy prawo do odprawy w wysokości trzymiesięcznego lub sześciomiesięcznego wynagrodzenia, wlicza się wszystkie poprzednie zakończone okresy zatrudnie-

nia oraz inne udowodnione okresy, jeżeli z mocy odrębnych przepisów podlegają one wliczeniu do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze. W konsekwencji tej regulacji okazuje się, że jeżeli chodzi o uprawnienie do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, to może ono wynikać nie tylko z zatrudnienia w służbie cywilnej, ale także - jak to miało miejsce w rozpatrywanej sprawie - z zatrudnienia w „zwykłym” stosunku pracy. Na tym tle powstała w sprawie potrzeba uzgodnienia szczególnego przywileju do wyższej odprawy przysługującej członkowi korpusu służby cywilnej z sytuacją, w której w ramach poprzedniego zatrudnienia pracownik otrzymał już zagwarantowane w powszechnym systemie świadczenie w analogicznej kategorii odprawy emerytalno-rentowej w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia. Dla tej szczególnej sytuacji faktycznej, wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, zaskarżony wyrok „znalazł” najlepsze rozwiązanie zastosowania art. 87 ust. 1 i 2 ustawy o służbie cywilnej. Skarżone skargą kasacyjną rozstrzygnięcie zachowuje wymaganą jednorazowość odprawy, bo takiej przysługującej członkowi korpusu służby cywilnej powódka nigdy wcześniej nie uzyskała, a równocześnie uwzględnia fakt pobrania przez powódkę świadczenia z tytułu przejścia na rentę w zatrudnieniu, które miało znaczenie dla powstania prawa do odprawy w wyższej wysokości.

Z powyższych przyczyn, skoro skarga kasacyjna nie ma uzasadnionej podstawy, podlegała ona oddaleniu w myśl art. 398¹⁴ k.p.c.

=====